

Препоръки за оптимизиране процеса на регистриране и проследяване случаите на насилие над деца

Настоящите препоръки са изведени от опита за пилотиране на системата за регистриране случаи на насилие и пренебрегване на деца чрез минимална база данни CAN-MDS в България. Системата е разработена в рамките на проект „Координиран отговор към насилието и пренебрегването на деца чрез минимална база от данни“ (2013-2015 г.) и доразвита в проект **„Координиран отговор към насилието и пренебрегването на деца чрез минимална база от данни - от планиране към практика“-CAN-MDS II**. Проектът се ръководи от Института по детско здраве, Гърция. Партньори по проекта от българска страна са Югозападен университет „Неофит Рилски“ - катедра „Медико-социални науки“ и Държавната агенция за закрила на детето.

Насилието над деца е комплексен проблем, резултат от сложното взаимодействие на политически и социално-икономически фактора.

Тъй като причините за възникване на насилие са многофакторни, въздействието върху тях изисква постоянни координирани усилия на много сектори (здравеопазване, образование, заетост, социални грижи, правосъдие, медии и неправителствени организации).

В заключителните си наблюдения Комитета за правата на детето към ООН във връзка с консолидирания трети, четвърти и пети периодичен доклад за 2016 г. на България се препоръчва бързо да подобри своята система за събиране на данни, за да обхване всички области на Конвенцията; да гарантира, че компетентните министерства обменят данни и показатели, които се използват за формулиране, мониторинг и оценка на политики, програми и проекти за ефективното прилагане на Конвенцията.

В сраната ни все още има сериозни разлики между съобщаваните в официалните статистики случаи на насилие и пренебрегване на деца и действително съществуващите. Все още наличните данни за случаи на НПД са фрагментирани, тъй като при събирането им се използват различни инструменти и методологии, поради което наличните данни не са нито надеждни, нито съпоставими

Проект CAN MDS II в България

Проектът **„Координиран отговор към насилието и пренебрегването на деца чрез минимална база от данни - от планирането към практиката“** (Coordinated Response to Child Abuse and Neglect via a Minimum Data Set: from planning to practice 'CAN-MDS II') към Генерална дирекция „Правосъдие и потребители“ по работна програма „Права, равенство и гражданство“ 2017 (810508-REC-RDAP-GBV-AG-2017) се реализира в периода 2018-2021 г.). От българска страна партньори по

проекта са Югозападният университет „Неофит Рилски“, Благоевград чрез Катедра "Медико-социални науки" и Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД).

Целта на проекта е в две направления: да допринесе за защитата на малтретирани деца и децата в риск чрез изграждане капацитета на специалисти, работещи с или за деца при разпознаване на случаи на насилие и пренебрегване, и чрез улесняване на докладването на идентифицирани или предполагаеми случаи и проследяване на ниво случай; да създаде необходими инструменти и взаимодействие за установяване на национални механизми за наблюдение на насилието и пренебрегването на деца, като се използва минимален набор от данни, обща методология и определения в съответните сектори.

Изпълнението на дейностите по проекта протече в условията на продължителна и непродуктивна комуникация с и между основните отговорни институции и логистични ограничения в резултат на епидемиологичната обстановка. Бяха налице колебания и повишена предпазливост относно обмена на информация, основана на конкретни случаи, които повдигнаха чувствителни проблеми със защитата на личните данни. Този проблем, очевиден от времето на разработване на системата CAN-MDS, е решен чрез въвеждане на (а) псевдонимизация; б) определяне на Национален администратор, който има съответните правомощия за работа в) подбор на администратори със съответна експертиза и допълнително обучение за работа със системата в) различни нива на достъп, в съответствие с професионалната роля и нормативно регламентирани задължения.

Възможности за приложение на системата CAN-MDS в България

Резултатите от представянето на системата, в рамките на организирано обучение на професионалисти от различни сектори показаха, че тя е ясно структуриран и лесен за използване инструмент за регистриране и проследяване на случаи на насилие над дете, който следва да се приложи в практиката по закрила на деца в България. Въвеждането на система от минимален набор данни за деца, жертва на насилие и пренебрегване, може да послужи:

- за периодично оценяване разпространението на насилието и пренебрегването на деца и неговите форми, на базата на отговорите на отделните служби за случаи на насилие и пренебрегването като цяло, за сектор и служба, както и за отделни случаи или форми на насилие.
- за проследяване на тенденциите на национално и местно ниво;
- като основа за оценка на нуждите, свързани с администрирането на случаи на насилие и пренебрегване на деца;
- като комуникационен канал между секторите, включени в администрирането на случаи на насилие и пренебрегване на деца;
- за улесняване проследяването на ниво случай;
- като готов за използване инструмент при проучване на нови или предполагаеми случаи;
- като обратна информация за действията на ниво случай за вече известни случаи и пр.
- за определяне ефикасността на практиките за превенция при насилие и пренебрегване на деца и последващите мерки;

- за оценка на политиките за превенция на насилие и пренебрегване на деца и планиране на бъдещи политики и закони;

Предвид съществуващите възможности и идентифицираните потребности на системата за закрила на детето, както и натрупания опит в хода на реализация на проекта, бяха изведени следните конкретни препоръки:

1. Въвеждане на единна национална електронна система за регистриране на случаите на насилие и пренебрегване на деца

Въвеждането на национална единна електронна система, управлявана от системен администратор, в лицето на органа за закрила на детето на национално ниво, и чрез определяне на нива на достъп на всеки един от секторите, включени в системата за закрила, ще оптимизира процеса по регистриране и проследяване на случаите на насилие и пренебрегване на деца. Всеки от органите следва да има законодателно разписани правомощия, извършвани чрез свои обучени оператори за действие в системата. Те ще могат да въвеждат сигнали по предполагаеми докладвани случаи на насилие, като използват минимална база от данни, при спазване на всички регламенти за защита на личните данни. Чрез пълния си достъп до всички въведени в системата случаи и съответните предприети действия от службите, националният орган по закрила има възможност не само за мониторинг и контрол, но и за анализ, проследяване на тенденции, отчитане на реалния размер на проблема и предприемане на съответни мерки на ниво политики.

За целта е необходимо регламентиране на правомощията на националния орган по закрила на детето да действа като национален системен администратор на данни за целите на системата. Уточняването и разпределението на правомощията между двете основни агенции - ДАЗД и АСП е ключова предпоставка за плавното и безпрепятствено опериране на системата. Следва да продължи и работата по осигуряване на реални възможности за прилагане на системата, въз основа на текущата ситуация и ресурси, както и използване опита на другите страни-участници в проекта, в пилотирането на **CAN-MDS**. При внедряването на системата в България е добре да се проучи опита на другите партньори по проекта - Румъния, Кипър, Гърция и Испания, които пилотираха успешно системата, с оглед справяне с потенциални грешки и преодоляване на бариерите.

2. Засилване на междусекторното сътрудничество и ангажиране на всички органи по закрила

Междусекторното сътрудничество и ангажирането на всички участващи в системата за закрила на детето страни, съобразно компетенциите им, в обща система за регистриране случаи на насилие над деца чрез на минимална база от данни ще улесни процеса по координиране на отговора на случаи на насилие и пренебрегване на деца. Системата CAN-MDS е проектирана за работа на специалисти от различни области, с различни роли и отговорности (напр. горещи линии, социални услуги, здравни, съдебни, полицейски, образователни, обществени и други услуги). За да станат системни оператори в системата CAN-MDS, професионалистите трябва да преминат кратък курс на обучение

(програмата и материалите са разработени в рамките на проекта и са налични за приложение).

Всички компетентни сектори, ангажирани в идентифициране, регистрация и мониториране случаи на насилие и пренебрегване на деца, следва да бъдат насърчавани за участие. Следва да се засили и активизира участието на общините, личните лекари, съда и прокуратурата.

3. Подобряване координацията между секторите и комуникацията между специалистите, ангажирани с регистриране случаи на насилие над деца.

Неефективната комуникация и недостатъчната координация на вертикално и хоризонтално ниво не са нови проблеми. Те се описани в различни аналитични документи. Подобряване координацията и мултидисциплинарен подход в работата на ангажираните институции е едно от предизвикателствата, идентифицирани и заложи в Националната програма за превенция на насилието над деца (2017-2020 г.).

В изпълнение на препоръките на Комитета по правата на детето от 2016 г., е изключително важно да се осигури ефективно сътрудничество, координация и обмен на данни между отделните системи, а именно между службите за закрила на детето, и от друга страна – полицията и правосъдната система.

4. Обучение на специалисти от помагащите професии

Включването на професионалистите в различни форми на обучение ще допринесе за осведомеността им по темата за мониториране и интервенции на случаи на насилие над деца. Това би повишило капацитета им и би било добра основа за прилагане на обща методология за регистрация на случаи на малтретиране на деца, разработена по проектите CAN-MDS. Необходимо е разширяване обсега на обучението на оператори на системата на национално ниво в интердисциплинарен формат.

Необходимо е продължаването на обучението за бъдещи оператори на системата, което да е базирано на разработената програма със съответните учебни материали в рамките на проекта CAN-MDS II в интредисциплинарен формат.

5. Сътрудничество на органите по закрила с академичните институции

Изграждането на устойчиво партньорство и сътрудничество между органите по закрила и академичната общност е ключово по отношение планирането, разработването и провеждането на продължаващо професионално развитие и обучение в различни форми и специално по темата за насилие и пренебрегване на деца. Наличните дефиниции в нормативните документи и разписаните механизми за противодействие не са достатъчни за формирането на нагласи, познания и умения за разпознаване на признаци на насилие и пренебрегване на деца. Същевременно е необходимо и информиране на практиката с резултати от научни изследвания.

6. Информирание на обществеността относно начините за сигнализиране при случаи на насилие над деца

За справяне с недостатъчното докладване, независимо от предвидените в закона и подзаконовите нормативни актове ангажменти за съобщаване на случаи на предполагаемо насилие, е налице потребност от по-задълбочено и по-целенасочено обучение на специалистите и информирание на обществеността. Неяснотата по отношение на признаците на насилие и пренебрегване, както и на процедурите по сигнализиране, води до слабо идентифициране на възможни признаци, колебание по отношение на необходимостта от сигнализиране, несигурност по отношение запазването на анонимността на подалия сигнал, както и на предполагаемите жертви и извършители и др. Ето защо е необходимо непрекъснато повишаване на осведомеността на обществеността като цяло в рамките на мащабни добре замислени и структурирани кампании, както и други дейности за обмен на информация.

Заклучение

Усилията и дейностите за оптимизиране процеса по събиране на данни и проследяване на случаи на насилие и пренебрегване на деца трябва да продължат. Методологията, разработеният инструментариум и протоколи за опериране на системата CAN-MDS са налични и на разположение на всички заинтересовани страни. Необходимата предпоставка за въвеждане на системата в действие е преди всичко постигането на съгласие и осигуряването на пилотиране, което ще докаже приложимостта и ефективността на инструмента. В свят, който става все по-дигитализиран и в който събирането, съхранението и споделянето на информация е от все по-голямо значение, въвеждането на подобна обществено полезна, технически добре развита и лесна за използване система изглежда най-разумното нещо, което трябва да се направи за професионалистите, академичните среди, заинтересованите страни в областта на закрилата на детето и вземащите решения. Това ще подобри ситуацията за всички, но най-вече за крайните бенефициенти, т.е. уязвимите деца.